

Ivan MARIČIĆ

HUMANISTIČKI PROFIL LIJEČNIKA DR BOGOSLAVA
MAŽURANIĆA (1866—1918)

Dr Bogoslav Mažuranić je bio višeslojevitā ličnost, i liječnik, i političar, a nadasve humanist. O ovoj zanimljivoj ličnosti mogla bi se već sada napisati obimnija rasprava, i zbog magnetskih značajki njegova karaktera, i zbog djelotvornosti njegove medicinske etike, zašto postoji poprilična dokumentacija, koju treba tek istražiti i vrednosti. Ovaj moj skromni osvrt na ovog nedvojbeno narodnog liječnika, dr Bogoslava Mažuranića ima samo cilj da usmjeri odgovarajuću pažnju na neke komponente njegova djelovanja kao liječnika, kojeg neće moći mimoći nijedna povijest medicine Hrvatskog primorja, a i povijest medicine u našem širem kontekstu.

Dr Bogoslav Mažuranić je elementarni Novljanin (u Novom Vinodolskom se rodio, djelovao i umro), autohtoni starosjedilac, izdanak slavne novljanske književne porodice Mažuranića, odnosno izdanak Matije Mažuranića, najboljeg proznog pisca ilirizma, autora živopisnog putopisa „Pogled u Bosnu“, rođenog brata genijalnog pjesnika „Smrt Smail-age Čengijića“ Ivana Mažuranića. Dr Bogoslav Mažuranić i njegov brat, poznati novljanski odvjetnik dr Milutin Mažuranić prirodom svoje društvene djelatnosti u mnogo čemu dali su dragocjena svjedočanstva o životu naroda našeg kraja. Dr Bogoslav Mažuranić je u svakom slučaju liječnik, koji je prevladao uobičajene dimenzije djelatnosti jednog liječnika i anticipirao u kojem liječnika, kakav bi on trebao objektivno biti, tj. da uz obavljanje svojeg medicinskog poziva bude i javni djelatnik, u daljitetima, što ih on sam smatra neophodnim u sredini u kojoj živi i djeluje.

Curriculum vitae dr Bogoslava Mažuranića sumarno predložen je ovakav: rođen u Novom Vinodolskom 8. XII 1866. god., polazio i završio gimnaziju u Senju i Rijeci, a medicinu u Grazu i Beču. Uz obavljanje dužnosti liječnika u Novom Vinodolskom, bavio se intenzivno i politikom. Od 1897. bio je neprekidno poslanik u Hrvatskom saboru. Poslije donošenja Riječke rezolucije stupio je u Hrvatsko-srpsku koaliciju. Godine 1906. poslao ga je Hrvatski sabor u zajednički Hrvatsko-ugarski sabor, u kojem je izvjesno vrijeme bio i predsjednik Kluba hrvatskih delegata. Po čistoći svoga karaktera i postojanoj borbi za narodna prava, ovaj plemeniti i dostojanstveni Hrvat, koji je mislio i djelovao kao iskreni i časni Jugoslaven, osvjedočeni borac za bratske odnose Hrvata i Srba, što se uočljivo iskazalo u redovima poslanika u Hrvatsko-srpskoj koaliciji, unutar koje je dr Bogoslav Mažuranić bio jedan od najistaknutijih protagonista — nije nezanimljivo istaći kako je dr Bogoslav Mažuranić učinio jedan značajni benevolentni i humani konkretni gest — predloživši i organiziravši u Novom Vinodolskom besplatno liječenje izvjesnog broja srp-

skih ranjenika, što je sa srpske strane ocenjeno kao jedna od djelotvornih inkarnacija hrvatsko-srpskog, jugoslavenskog zajedništva.

Dr Bogoslav Mažuranić je kao liječnik djelovao krajem 19. i u skoro dva cijela prva desetljeća 20. stoljeća, u uvjetima složenih političkih previranja u mrskoj i porobljivačkoj Austro-ugarskoj, i u nepovoljnim pretpostavkama za jedan funkcionalni vid medicinske službe, a ipak je postigao zavidne rezultate zahvaljujući svojoj neserijskoj etičkoj prirodi, što se, kako je vidljivo iz dokumenata, manifestira u njegovoj spretnoj prilagodljivosti u okolnostima teškog ekonomskog stanja i siromaštva novljanskog i okolnog pučanstva, što mu je donijelo reputaciju iskrenog prijatelja puka, siromaha i socijalno frustriranih, u bilo kojem obliku. Pa nije na odmet spomenuti, kako i danas u Novom Ljudi starijih generacija, što se na svoj način prenosi i na mlade, pričaju s najspontanijim divljenjem o dr Bogoslavu Mažuraniću kao o plemenitom i istinski narodnom liječniku, što je najbolja potvrda kako čovjek samo svojim radom može postići odgovarajuću pa i najzavidniju reputaciju.

Dr Bogoslav Mažuranić je po svoj prilici jedan od prvih liječnika, koji je u okviru svoje permanentne, institucionalne, profesionalne dužnosti službovao u Novom Vinodolskom, pa nije nezanimljivo sagledati njegovu poziciju, opseg i način djelovanja, budući da je osim svojih redovnih poslova morao obavljati niz poslova, što zadiru u domenu socijalne skrbi i drugih zadataka, što ih danas vrše odgovarajući specijalizirani društveni mehanizmi. Impresionira činjenica da je dr Bogoslav Mažuranić karakterom svoje javne djelatnosti bio poprilično svestran, sa razumjevanjem čak i tzv. profanih poslova, kojih bi se libio i nemali broj današnjih liječnika. Sve nam to nedvosmisleno potvrđuje njegovo htijenje da svijesno djeluje u dvije dimenzije: prvo kao političar, bezkompromisni borac za nacionalna prava hrvatskog naroda protiv omražene Austro-ugarske monarhije i za jugoslavensko zajedništvo, i drugo — da bude liječnik osvjedočene humane, socijalne, najaltruističnije potencije. Ta sretna sinteza javnog djelovanja dra Bogoslava Mažuranića učinila je njegovu kuću u Novom Vinodolskom u sastajalište najistaknutijih javnih radnika njegova vremena, u kojoj su na pr., odsjedali Frano Supilo, Ante Trumbić i drugi protagonisti Hrvatsko — srpske koalicije. Unatoč tim njegovim naprednim i slobodarskim motivacijama, što su sigurno zahtijevali cijelog čovjeka, dr Bogoslav Mažuranić, izvršni čak slavne senjske gimnazije, briljantni student medicine u Grazu i Bežu, i odličan liječnik opće prakse, bio je pun ljubavi prema pacijentu, siromašnom Novljaninu, Ledeničanu, Krmpočanu i drugim žiteljima okolnih novljanskih naselja. On se osim poslova iz širokih oblasti opće prakse bavio izvanredno uspješno i s porodiljstvom, jer se, kao što znamo, tada obavezno rađalo u mjestu boravka, a s obzirom na činjenicu što je natalitet bio poprilično produktivan, možemo samo pretpostaviti, kakav je morao biti radni potencijal ondašnjih liječnika na ovom našem malom primorskom prostoru. Dr Bogoslav Mažuranić ne samo da je pokazivao razumjevanje za puk, siromahe, nego je, na temelju dokumentacije koju imamo o njemu, bio njihov savjetnik, a nerjetko im je i sam pomagao novčanom ili kakvom drugom naturalnom pomoći. Zato je potpuno shvatljivo, što se u njegovoj dokumentaciji posvećuje toliko pažnje medicinskoj preventivi, ili najkonkretnijim socijalnim potporama. Zamjećuje se

odmah, da se ova dokumentacija odnosi pretežno na stanovništvo okolnih novljanskih naselja, a manje na samo mjesto Novi, što je razumljivo, budući da je okolno stanovništvo bilo u najnezavidnijoj ekonomskoj situaciji, dok su novljani usprkos, defacto manje-više, istovjetno je socijalnoj poziciji bili mahom orijentirani na zemljoradnji i ekonomsku emigraciju, a delimično i na utovar brodova u novljanskoj luci i na ondašnje specifične, sezonske poslove.

Zahvaljujući ljubeznosti njegovog nećaka diplomiranog pravnika, potpukovnika JNA Boška Mažuranića, koji je posjednik zanimljive, dragocjene, pa i relativno obimne dokumentacije o radu dr Bogoslava Mažuranića, što mi ju je dao na uvid, navodim priloge iz ove dokumentacije što se naravno odnose na njegove djelatnosti službujućeg liječnika u Novom Vinodolskom i na sve one što je manje-više neposredno ili posredno u vezi s tim. Dokumentacija koja se u ovom trenutku može prezentirati, sigurno će privući pažnju povjesničara medicine. Ne uvijek kontinuirano u smislu vremenskog slijeda, ali pedantno, pisano razgovjetnim rukopisom, nerjetko i krasopisom, slikovito se osvjetljavaju socijalne prilike stanovništva, daju skromni ali zanimljivi statistički prikazi bolesnih, odnosno njihovih bolesti. Tome valja pridodati i izvješća, koje obuhvaćaju različita pitanja, što ih je tada donosio život, a što je dr Bogoslav Mažuranić činio s punom profesionalnom odgovornošću, ali nerjetko i više od toga.

Evo između ostalog iz te dokumentacije samo nekoliko primjera njegovih fiksacija.

— podaci o popisu umobolnih, benavih, padavičara, gluhonijemih, slijepih i drugih (u tom spisku za 1898. god. stoji: od 27 bolesnih osoba bilo je 7 umobolnih, 1 benav, 1 gluhonijem, 8 gluhih, 3 padavičara i 7 slijepih,

— poslovni dnevnik o besplatnom liječenju siromaha... obćine Novi za godine 1898. i 1899 i 1900. U godini 1898. bilo je pregledano 79, 1899. god. 223, a 1900. god. do 29. ožujka 60 bolesnika,

— mrtvački zapisnik (u toku 1901. zabilježena su 54 smrtna slučaja) s zanimljivom napomenom da se pokop starijih ljudi vršio u predvečer, a djece u jutarnjim satima,

— načini izvještavanja o oboljelima, i bolestima,

— podaci o preciznim oblicima komuniciranja liječnika i upravnih organa, kao i konkretni prijedlozi dr Bogoslava Mažuranića u smislu njegove djelotvornosti,

— intervencije upravnim organima za siromašne pacijente,

— razne naredbe Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, što se odnose na medicinsku preventivu, cijepljenja i druga neposredna pitanja,

— urudbeni zapisnik od 1906. do 1910. god. s zanimljivim podacima socijalnog, teritorijalnog i medicinskog aspekta,

— relativno obilna dokumentacija o konkretnim pitanjima socijalno ugroženih pojedinaca, tj. molbe i sl.,

— o veterinarskim intervencijama, što ih je morao činiti liječnik opće prakse, zatim o fenomenu nadriljekarstva.

— teritorij na kojem je liječio dr Bogoslav Mažuranić (Novi, Ledernice, Krmpote, Bribir, Drežnica, Selce, Crikvenica) — iako je službeno bio samo liječnik za općinu Novi,

— svjedodžbe i diploma Medicinskog fakulteta u Beču god. 1874. iz lične dokumentacije dr Bogoslava Mažuranića,

- o plaći dr Bogoslava Mažuranića,
- i drugi dokumenti.

U koliko je nečija smrt prvi trenutak da ga vrednujemo, onda se to doista može reći za smrt 22. II 1918. god. u Novom Vinodolskom, odnosno pokop dr Bogoslava Mažuranića. Nije slučajno, da je na njegovom pokopu bilo nekoliko tisuća ljudi iz cijelog Vinodola, a i više stotina Srba iz Drežnice, što je potpuno razumljivo, jer je dr Bogoslav Mažuranić bio iskreni protagonista Hrvatsko — srpske koalicije, faktičkog hrvatsko-srpskog jedinstva i južnoslavenskog zajedništva. Novljanska omladina bila je na pokopu odjevena u živopisnim novljanskim narodnim nošnjama, a prisustvovala su mu i školska djeca.

Nesumljivo je da je dr Bogoslav Mažuranić, i neserijska ličnost, i liječnik neserijskog formata, koji itekako zaslužuje da se temeljitije i konačnije pretrase i vrednuje. Njegova sudbina liječnika je sudbina liječnika i javnog djelatnika u malom i nepokorenom hrvatskom narodu, kao i u malim i nepokorenim svim našim bratskim jugoslavenskim narodima i narodnostima, koji su se u toku svoje mukotrpne ali slavne povijesti morali boriti za svoju slobodu. Zanimljivo je da se prilikom raskrinkavanja Friedjungovog procesa u vrijeme vladavine zloglasnog bana Cuvaja, dr Bogoslavu Mažuraniću pokušalo oduzeti mjesto općinskog liječnika u Novom Vinodolskom, što je potvrda poznate činjenice, kako svaki liječnik prirodom svojeg, objektivno najhumanijeg poziva, uz obavljanje svojih profesionalnih obaveza, mora služiti svome narodu najpunijim intenzitetom svoje javne, društvene djelatnosti.

I da istaknem na kraju: ovaj moj sintetski osvrt smatram samo jednom skromnom motivacijom da se baci, usmjeri više svijetla, na humanistički profil ovog zaista istinskog narodnog liječnika, kao što je to bio dr Bogoslav Mažuranić.

LITERATURA:

- ¹ Može se dobiti od pisca.

Ivan MARIČIĆ

A HUMANITARIAN PROFILE OF PHYSICIAN BOGOSLAV MAŽURANIĆ, M. D. (1866-1918)

Bogoslav Mažuranić, M. D., was a person of many capacities: a physician, humanitarian, politician, a defender of brotherhood between the Croats and Serbians and a respected Croatian of profound Yugoslav orientation. Even though he worked as a general practitioner, at the end of the 19th and for the first two decades of the 20th century, he achieved enviable results under complex political turmoils. This was possible due to his uncommon ethical nature, generous and material care for the sick and poor. This text is a synthetic retrospect on his public activities and medical practice and can serve as a motivation for further research since it deals with a physician and humanitarian of uncommon dimensions.

(Rad je primljen u Uredništvu 27. IX 1982. god.)

Georgi PETKOV

DR TRIFUN GREKOVSKI, BORAC ZA NACIONALNA PRAVA MAKEDONSKOG NARODA

Dr Trifun Grekovski se ubraja u red naprednih makedonskih intelektualaca koji su svoje životno delo posvetili borbi za slobodu svog porobljenog naroda.

Slika br. 1. Dr Trifun Grekovski.

Rođen je 1. VIII 1897. god. u gradu Enide Vardar* u makedonskoj revolucionarnoj porodici, koja aktivno podržava i pomaže ideje i rad

* Enide Vardar danas se nalazi u Grčkoj.